

Az autonómia foka: javaslatok összehasonlító autonómiavizsgálatokhoz – kelet-közép- és délkelet-európai szempontok¹

Léphaft Áron²

ABSTRACT

The article explores the question of constructing a comprehensive system-level analysis for determining potentials of possible autonomies relevant to the East-Central and Southeast European space. The first part of the research analyses existing works dealing with possible and working autonomies and selects the elements from which an analytical model could be developed. Based on previous studies, the second part proposes a draft analytic method for measuring different dimensions of potentials. Dimensions cover five groups of factors: general geographic, political, strategic, cultural and economic. The biggest challenge is how to determine the values of factors and how to weight the constituting elements. Since the majority of factors could not be measured directly (e.g. internal political cohesion of the minority community), the method uses a hierarchical system of criteria to determine the level compared to an ideal state. If the evaluation of factors is made for a certain time interval (e.g. from the dissolution of Yugoslavia till present day), level variation of different factors could reveal specific patterns, e.g. which are the key factors that allow a community to gain a higher level of autonomy, or how minority communities manage to build parallel institutions during suppression.

1. Bevezetés

Miért vannak fejlett autonómiák Európa gazdaságilag fejlettebb régióiban és miért akadoznak a hasonló törekvések Közép-Európában? Miért képzelhetőek el nehezebben Kelet- vagy Délkelet-Európában a fejlettebb régiókhoz hasonló autonóm entitások? A válasz egyszerű is lehetne, hiszen ebben az esetben is a nyugat-kelet, vagy északnyugat-délkelet dichotómia lenne a kézenfekvő, de a kérdés ennél összetettebb. Minden (területi, vagy „alacsonyabb“ fokú) autonómia kialakulásában közrejátszanak olyan körülhatárolható, súlyozható tényezők, melyek előre jelezhetik az adott közösség esélyeit. Ezeknek a tényezőknek egy része összehasonlítható, így ezeknek az összemérése más entitásokéval pontosabb választ adhat a fenti kérdésekre.

¹ A kutatás a TÁMOP-4.2.4.A/2-11/1-2012-0001 azonosító számú Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program című kiemelt projekt által nyújtott személyi támogatással valósult meg. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg. A kutatáshoz az OTKA 75624 sz. projekt is hozzájárult a mobilitás támogatásával.

² PhD-hallgató, PTE Földtudományok Doktori Iskola.

2. Problémafelvetés

A tanulmányban az autonómiák összehasonlító vizsgálatához kapcsolódó eddigi munkák módszertana és azok kelet-közép- és délkelet-európai szempontból releváns felhasználási módjai kerülnek bemutatásra, valamint az ezekre támaszkodva kialakított saját koncepció. A fent említett területi fókuszról adódik, hogy a jelenlévő kisebbségek méretben, földrajzi helyzetben, intézményrendszerben, kapcsolatokban stb. mérve viszonylag széles skálán helyezhetők el. Az érintett közösségek többségükben kis- és közepes méretűek és egyikük sem rendelkezik pl. a dél-tirolihoz hasonló területi autonómiával.³ A kis méretből és alacsony jogi státusból következően az autonómia témakörben megjelent publikációk nem az esetleges, nehezen besorolható, ebből adódóan nehezen mérhető egységekkel foglalkoztak. A koncepció kialakításánál a legtöbb esetben a vajdasági magyarság és a volt jugoszláv térség jelentősebb (albán, szerb) kisebbségeinek problémáira és tapasztalataira támaszkodhatunk. Ennek a következménye, hogy az autonómia elnyerésének dinamikájánál a kárpát-medencei példákon túlmutató stratégiai/politikai elemek is a látókörbe kerültek.

A kutatási probléma összetettsége miatt interdiszciplináris megközelítés szükséges, de jelen munka elsősorban földrajzi szempontból próbálja rendszerbe illeszteni az eddigi ismereteket. Az eddig megjelent kutatások többsége jogi vagy politológiai megközelítést használt, ugyanakkor léteznek ezeken túlmutató, széles tudományos látókört használó, összegző munkák is, ilyen Győri Szabó Róbert 2006-ban megjelent *Kisebbség, autonómia, regionalizmus* című kötete (GYŐRI SZABÓ R. 2006). A földrajzi aspektusból született legfrissebb tanulmányt (*Historical predecessors and current geographical possibilities of ethnic based territorial autonomies in the Carpathian Basin*⁴) Kocsis Károly jegyzi, melyben a súlypont a történeti- és az etnikai földrajzi szempontokon van (KOC SIS K. 2013).

3. Hipotézis

Feltételezzük, hogy a lehetséges autonómiák kvalitatív és kvantitatív összehasonlítását a szakirodalom által eddig használt módszerek kombinálása lehetővé teszi. Szükséges a kialakító tényezők részletes csoportokra bontása, amely egy összetett, részben mérhető, részben osztályozható szempontrendszerrel állít fel. A szempontrendszer elemeinek egy része nem skálázható, inkább fejlettségében mérhető össze (nem lehet számszerűsíteni olyan tényezőket, mint akár a politikai intézményrendszer fejlettsége vagy a földrajzi helyzet). Várhatóan a különböző entitások tényezőinek idősorba illesztéséből és ezek összehasonlításából a potenciális autonómia „hatékonysági tényezőinek” viszonyrendszere egyértelművé válik.

4. Kutatástörténet és módszertan

Az összehasonlításnak több ponton fogalmi, elméleti akadályai vannak. A legszembetűnőbb probléma maga az autonómia fogalmának értelmezése, tipizálása, melyre rendkívül sok megoldás

³ Dél-Tirol a szigorúan vett politikai osztályozás szerint Dél-Európa része.

⁴ Az etnikai alapú területi autonómiák történelmi előzményei és jelenlegi földrajzi lehetőségei a Kárpát-medencében.

létezik (LÉGARÉ, A. – SUKSI, M. 2008). Esetünkben, mivel a kutatás területileg Közép- és Délkelet-Európára koncentrál, a legkézenfekvőbb a Győri Szabó Róbert által használt fogalomrendszerre támaszkodni: „Kisebbségi szempontból az autonómia egy adott államban a többségi nemzettől eltérő identitású csoport bizonyos fokú önkormányzása: a kisebbség a saját helyi ügyeit intézheti új állam létrehozása nélkül.” és „Az autonómiák lényege, hogy elválasztják az államot a nemzettől, újraosztják a kisebbségek és nemzetállamok közötti politikai és területi hatalmat.” (GYŐRI SZABÓ R. 2006, pp. 60-61). Majdnem ideális esetben tehát az autonómia egy olyan (területi) megoldás, amelynek során az állam elkerüli az integritásának megsértését, ugyanakkor a kisebbség erejéhez mérten önállóvá válik annak keretein belül. Az integritás biztosítása ilyen módon természetesen nem azt jelenti, hogy a közösségnek nincsenek a megállapodáson túlmutató aspirációi. A különböző szituációkra általánosan megfelelő autonómiákról pontos képet ad a Georg Brunner – Herbert Küpper szerzőpáros *Európai autonómia-megoldások: a kisebbségi önkormányzatok autonómia-modelljeinek tipológiája* című cikke (BRUNNER G. – KÜPPER H. 2005), azonban, arra a kérdésre, hogy létezik-e (elég) jó autonómia, vagyis lehet-e eszköz az autonómia, amely nem törekvés az elszakadás felé,⁵ megosztja a témával foglalkozó tudományos közösséget.⁶ Az elsősorban izraeli-palesztin kérdéssel foglalkozó David Newman – Ghazi Fallah szerint: „Az önrendelkezés és autonómia csak átmeneti lépés az államiság és függetlenség irányában” (NEWMAN, D. – FALLAH, G. 1996), de idézhetjük Győri Szabó Róbert bevezető sorát *Az autonómia négy formája* című alfejezethez is: „Az autonómia soha nem cél, s nem minden esetben érvényesíthető eszköz.” Feltételezhetjük, hogy a térségben a területi autonómia, ha kimondatlanul is, de csak egy állomás a további függetlenedés, vagy elszakadás útján, ugyanakkor ez az állomás a mindennapi kisebbségi politikában mégis inkább célként szerepel a politikai realitás szintjén, hiszen jelenleg sem a társadalmi, sem a nemzetközi viszonyok nem alkalmasak a tárgyalt térségben ezeknek a kérdéseknek a rendezésére.⁷

A „bizonyos fokú önkormányzás” elvezet a tipizálás kérdéséhez, melynek pontosabb megismeréséhez a magyar értelmezéstől függően a két-, három- és négyfokozatú (GYŐRI SZABÓ R. 2006; MAJTÉNYI B. 2007) mellett, a nemzetközi szakirodalomban megjelent osztályozások segíthetnek (HANNUM, H. 1990; LAPIDOTH, R. 1997; TKACIK, M. 2008).

Az autonómiák valójában a nemzetállam területi problémáinak egy jelentős részére⁸ részleges megoldást jelentenek, azonban magukban hordozzák annak ellentmondásait is, hiszen a nemzeti alapú térszervezés alacsonyabb szintű alkalmazásával tesznek kísérletet annak megoldására.

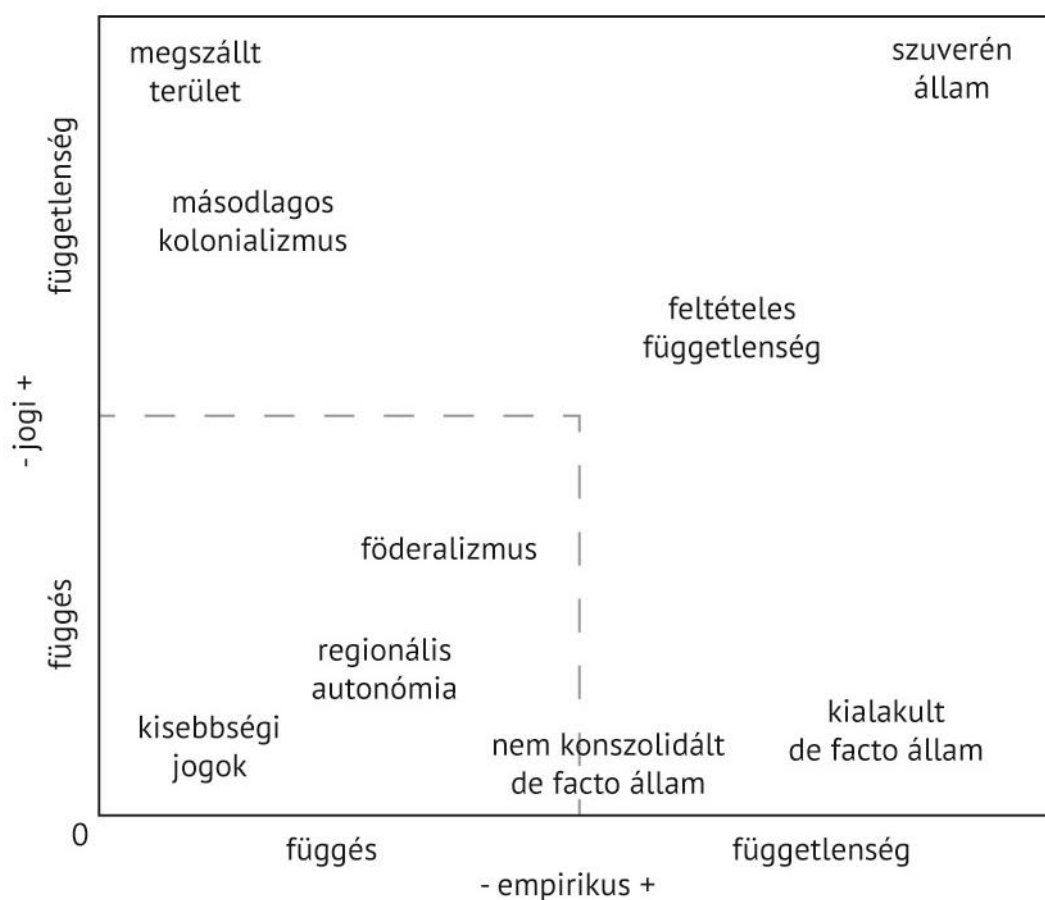
⁵ Lásd GYŐRI SZABÓ R. 2006.

⁶ Lásd bővebben KYMLICKA W. 1995, SALAT, L. 2001, SELWAY, J. – TEMPLEMAN K. 2012.

⁷ A kérdés rendezése nem határrevízióra, hanem a jelenleginél újabb politikai-társadalmi megoldásra utal, mint pl. a konszociális modell helyi implementációja

⁸ A nemzeti alapú államszervezés és vegyes etnikumú területek összeférhetetlensége vagy a többségi területek elcsatolása.

Ha egészen leegyszerűsítjük a kérdést és elsiklunk a fenti nemzetállam-autonómia paradoxon mellett, a valóságban az egyik oldalon a kisebbségi közösségek állnak, a másikon az államok, és míg a kettő egymáshoz való kapcsolata a gyakorlatban folyamatosan változik, addig a jogi keretek viszonylag lassan, lépésenként módosulnak. A de facto-de jure viszony vázlatos feloldásával Lee J. M. Seymour foglalkozott a *Self-Determination as Hierarchy: Unbundling Authority in Secessionist Conflicts*⁹ című munkában, melyben két tengelyen (gyakorlati és jogi állapot szerint) helyezi el az önállósulás lehetséges állapotait (SEYMOUR, L. J. M. 2008). Az intuitívan felépített, ám kis felbontású ábra jó kiindulópont, azonban a tárgyalt területen található közösségek vizsgálatára csak két lehetséges állapot jutott (kisebbségi jogok – regionális autonómia) (1. ábra).

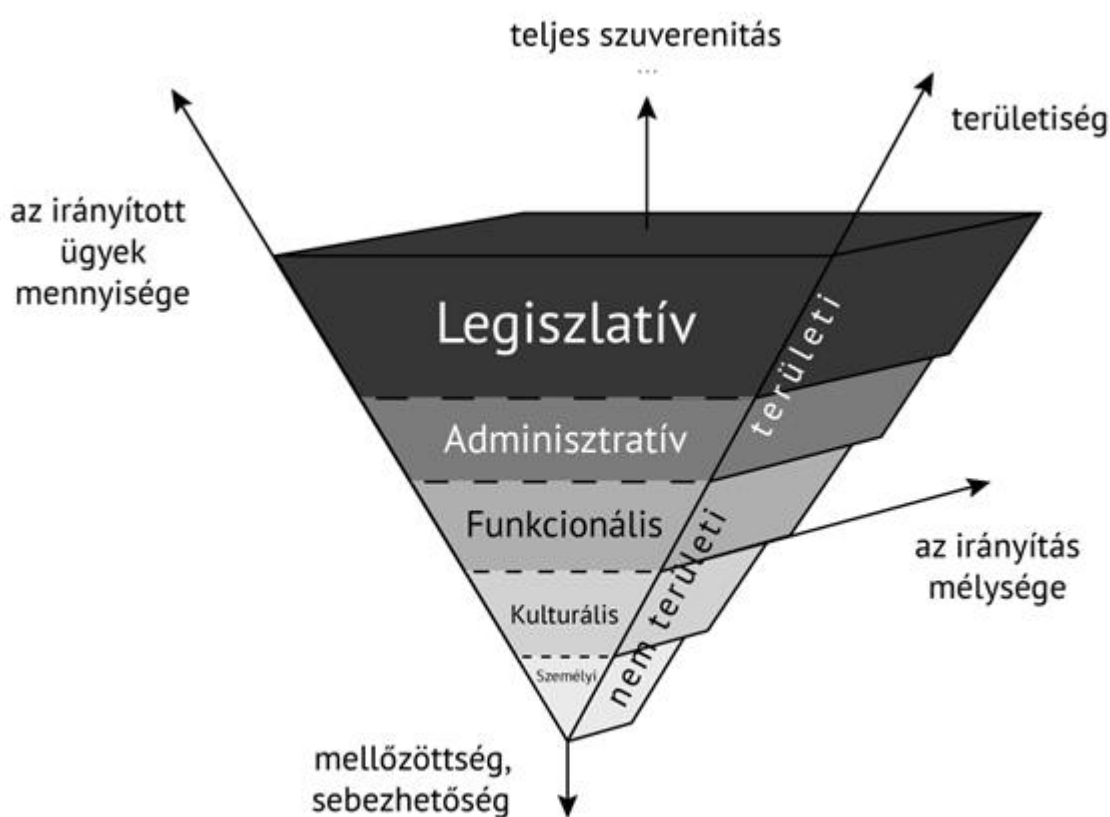
1. ábra: Az önrendelkezés altípusai Seymour szerint
(Forrás: SEYMOUR, L. J. M. 2008 alapján szerkesztette: Léphaft Áron)

Az autonómia kereteinek bővülésére kézenfekvő megoldást kínál Michael Tkacik *Characteristic of Forms of Autonomy*¹⁰ című munkája, melyben egy ötlépcsős modellt vázol (2. ábra). A modell perszonális, kulturális, funkcionális, adminisztratív és törvényhozói fokozatokra bontja az autonómiákat, melyek a szuverenitás bővülésének lépcsői, emellett mélységet (az irányítási képesség mélysége) és növekvő irányban területiséget is társít hozzájuk. A modellben a területiség a szuverenitással arányosan nő (TKACIK, M. 2008), tehát már a legalacsonyabb fokozat, a személyi

⁹ Az önrendelkezés, mint hierarchia: A hatalom leválasztása a szecesszionista konfliktus során.

¹⁰ Az autonómiák formáinak jellegzetessége.

autonómia intézményeinek térbeli szövete is értelmezhető területiségként, és minden lépcsővel pontosabb struktúra áll fel, elérve az adminisztratív szintet, ami „kemény” közigazgatási szintet feltételez. Az autonóm entitás által irányított ügyek mennyisége (*scope*), az ügyek irányításának mélysége (*depth of control*) és a területi elkülöníthetőség (*territorial distinctiveness*) együttesen háromdimenzióssá teszik a modellt. Az így kapott új minőséget a szerző az autonómia volumenének nevezi, azonban ennek számszerűsítésére nem vállalkozik (TKACIK. M. 2008). Az elképzelés új lehetőségeket nyit az autonómia-kutatásban, azonban a vizsgált területtől függően pontosításra szorul. A területi elkülöníthetőség csak abban az esetben növeli az autonómia volumenét, ha az entitás izolacionista módon közelíti meg a magasabb önrendelkezés kivívásának kérdését, ami a legtöbb esetben igaznak bizonyul.¹¹ Az elkülöníthetőség helyett, esetleg mellet, az európai térben az entitás földrajzi kompaktságának használata válhatná ki a területi tényezőt.

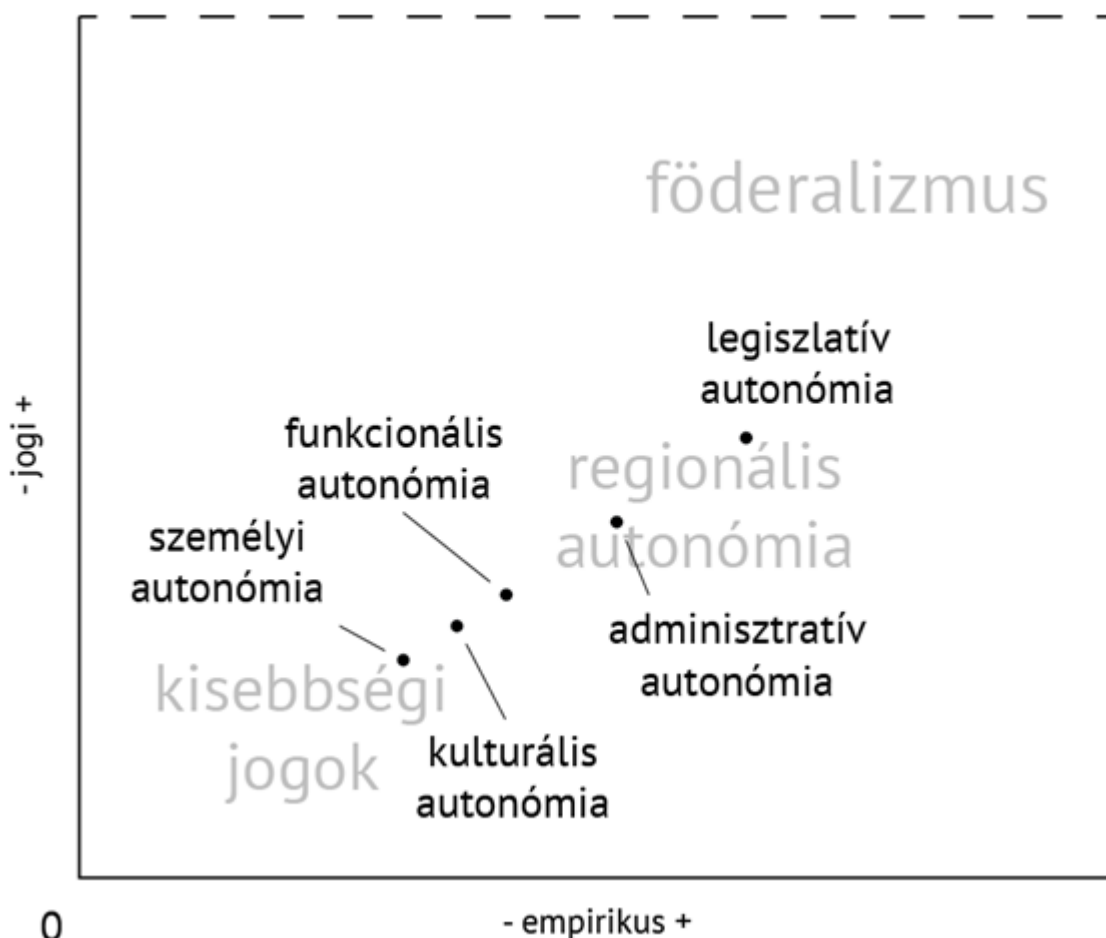

2. ábra: Az autonómia formái Tkacik szerint

(Forrás: TKACIK M. 2008 alapján szerkesztette: Léphaft Áron)

Ha elfogadjuk Newman és Ghazi alaptételét, miszerint az autonómia csak egy lépés az önállóság felé, akkor az előbb ismertetett öt fokozatot elhelyezhetjük a Seymour-féle, önállósulási szempontból megszerkesztett ábrán, amelynek segítségével sokkal teljesebb képet kapunk a folyamatról (3. ábra).

¹¹ A nemzetközi szakirodalomban vizsgált esetek többsége függő terület, sziget a poszt-koloniális függetlenedés hozadéka.

3. ábra: Az 1. ábra bal alsó negyedének bővítése a 2. ábra ötfokozatú modellje alapján

Szerkesztette: Léphaft Áron

Az ábrán található állapotok sosem lesznek pontosak, hiszen ezek a folyamatok a valóságban egy kontinuumot képeznek¹², ugyanakkor az egyszerűsítés szükséges ahhoz, hogy rendszer-szintű összehasonlítást végezzünk.

A rendszerszintű komparatív vizsgálatok között megkerülhetetlen Joseph Marko *Autonomie und Integration: Rechtsinstitute des Nationalitätenrechts im funktionalen Vergleich*¹³ című munkája, amelyben a szerző nagy terjedelemben és mélységben foglalkozik a jelen kutatás által is megjelölt térség intézményrendszereivel, azonban ezeknek a súlyozására, már a jogi profilból következően sem kerül sor (MARKO, J. 1995). Az összegző tanulmányok sorából nem hagyható ki a Thomas Benedikter által írt *The World's Modern Autonomy Systems*¹⁴, mely jelentős terjedelemben vázolja a működő autonómiák politikai, történeti és jogi sajátosságait (BENEDIKTER, T. 2009). Az első rendszerszintű megközelítés, mely matematikai módszereket is használ a különböző autonóm területek összehasonlítására Maria Ackrén munkája: *Conditions for Different Autonomy Regimes in the*

¹² Hasonlóan Elazar, D. J. elképzeléséhez (LAKE, D. A. 2003).

¹³ Autonómia és Integráció: A nemzetiségi jogok jogintézményeinek funkcionális összehasonlítása.

¹⁴ A világ modern autonómia-rendszerei.

*World*¹⁵ (ACKRÉN, M. 2009). A vizsgált entitások nagy része poszt-koloniális vagy függő entitás, csak kisebb részt tesznek ki az európai kisebbségi szempontból releváns példák, így a mérési tényezők kialakításánál rendkívül tág szempontrendszer kialakítására vállalkozott a szerző. Ilyen széles határoknál lehetetlen a tényezők pontos indexálása, ami többek között abban mutatkozik meg, hogy pl. az olyan kérdésekben, mint a történeti stratégiai fontosság (*historical strategic importance*) a következő értékek születnek: Azori-szigetek (1), Koszovó (0,33), Trento-Alto-Adige (0,33), Korzika (0) stb. A némileg félrevezető eredmények mögött az indikátort felépítő feltételrendszer egyoldalúsága és egyszerűsége bújjik meg, ugyanis abban ugyanolyan súllyal szerepel, hogy a vizsgált terület volt-e katonai támaszpont, gyarmat vagy volt-e a területen háború, esetleg más konfliktusrendezés (ACKRÉN, M. 2009). Egyoldalúság alatt a tényező értékét adó indikátor alapját jelentő tengeri- vagy poszt-koloniális logikát érthetjük, hiszen ilyen közvetlen módon nem hasonlítható össze az Azori-szigetek stratégiai fontossága az Atlanti-térségben és Koszovóé a Balkánon, hiszen több esetben nem folytonos a befoglaló állam. Hiányosságként értelmezhető, hogy míg a tényezők valóban valamiféle fejlődési sort jelentenek, addig ez nem tükröződik a kapott értékben. Vegyük például az előbb említett stratégiai fontosság indexét adó feltételrendszert, amely három elemből áll: volt-e katonai támaszpont, volt-e gyarmat, vívott-e érte az állam háborút. Ha egy vizsgált entitás csak az első (katonai támaszpont) vagy a harmadik (háború/konfliktusrendezés) feltételnek felel meg, az érték ugyanakkora lesz (0,33), azonban a két eset között nagy különbségek lehetnek. Hasonlóan nem kapunk megfelelő választ a kulturális távolságra sem (DYEN, I. et al. 1992; FEARON, J. D. 2003), ami a munkában etnikai különbözőségként (*ethnic distinctiveness*) kerül feldolgozásra. A szerző ennek a tényezőnek a mérésére súlyozás nélkül használja a származás, a nyelv és a vallás egyezését/eltérését, ami kiindulópontnak jó, de rengeteg csapdát¹⁶ rejt magában (NÉMETH Á. 2014).

A fenti indexálási¹⁷ problémától eltekintve a mű nagyon sok jó elemet tartalmaz. A vizsgálati szempontok kialakításánál az etnikai konfliktusok összetevői¹⁸ is megjelennek, használ földrajzi, stratégiai és gazdasági elemeket¹⁹, emellett a társadalomkutatás ezen szegletében elsőként kerül bevezetésre a fuzzy rendszerek²⁰ használata az összefüggések matematikai meghatározására. Érthető okokból a mű keretei és az autonómiák száma miatt a szerző nem foglalkozik az időtényezővel, tehát azt nem vizsgálja, hogy az autonómia elnyerésekor az terület felett szuverenitással rendelkező állam milyen nemzetközi politikai helyzetben volt, hol tartott pl. az EU-s integrációs folyamatban, vagy milyen decentralizációs folyamatok zajlottak nagyrégiós szinten. A felsoroltak miatt a vizsgált entitások az autonómia foka helyett azok erőssége, funkciói, alkotmányos jogalapja mentén kerülnek osztályozásra, amely részletes képet ad ezekről, de nem segít a kvantitatív összevetésnél.

¹⁵ A világ különböző autonómia-rendszereinek tényezői.

¹⁶ Lásd bővebben DESMET, K. – ORUÑO-ORTÍN, I. – WEBER, S. 2009.

¹⁷ A tényezők értékeinek megállapításához használt szempontok súlyozatlansága.

¹⁸ Az etnikai konfliktusok recens vizsgálatainak logikáját lásd itt: CEDERMAN, L.-E. et al. 2010.

¹⁹ Pl. földrajzi távolság, történeti-stratégiai fontosság, erőforrások, gazdasági életképesség.

²⁰ A módszer a pontatlan, bizonytalan (angolul: *fuzzy*) kifejezések összehasonlítására szolgál, amelyek között korreláció számítható, ebben az esetben az autonómia sikeressége és a vizsgálati tényezők kapcsolata. A módszer alkalmazhatóságáról a társadalomtudományokban lásd bővebben RAGIN CH. C. 2000.

5. Javaslato

Ha feltételezzük, hogy az 1. ábrán vázolt kisebbségi jogok megléte és a regionális autonómia által lefedett területre a legtöbb esetben lineáris fejlődési sorként rávetíthetők a fent leírt autonómiaformák, akkor azok szolgálhatnak egy rendszerszintű megközelítés állapotjelzőjeként. Ha egy adott entitás ilyen állapotjelzőit egy meghatározott időszakban vizsgáljuk, az megmutathatja annak fejlődési/sikerességi pályáját. Ezzel párhuzamosan a tényezők azonos idejű változását is vizsgálnunk kell, hiszen ezek lehetnek a kulcsai az adott entitás fejlődésének. Mivel a térségben csak lehetséges autonómiákról beszélhetünk, az így kapott tényezők mértéke potenciálokat mutat, ezeknek a súlyozása pedig a siker állapotjelzőjével (autonómia-forma/etnikai konfliktus foka) való korreláció után lehetséges. A tényezőcsoportok a következőkre bonthatók (1. táblázat):

tényezőcsoport	1. alcsoport	2. alcsoport (példák)
földrajz	méret (f1)	fizikai méret f1.1
	földrajzi távolság (f2)	entitáskp. - régiókp. (f2.1)
	településrendszer (f3)	hierarchia (f3.1)
	kompaktság (f4)	szegregáció foka (f4.1)
	közigazgatás/határok (f5)	közig. egyezés (f5.2)
	demográfia (f6)	etnikai dem. diff. (f6.1)
	társadalmi távolság (f7)	társ. - div. index (f7.1)
politika	a politikai rendszer szabadságfoka (p1)	demokrácia index (p1.1)
	politikai viszonyok (p2)	entitás-belső pol. p2.1
	kapcsolati minőség (p3)	incidensek száma (p3.2)
stratégia	stratégiai fontosság (s1)	orsz. strat. fontosság (s1.2)
	regionális stratégiai helyzet (s2)	támogató határszakasz % (s2.2)
kultúra	kulturális intézményrendszer (k1)	sajtóvertikum (k1.1)
	oktatási rendszer (k2)	oktatási vertikum (k2.1)
gazdaság	belső erőforrások (g1)	erőforrások (g1.1)
	gazdasági szerkezet (g2)	kkv-arány (g2.3)

rövidítések: entitáskp = entitásközpont, régiókp. = régióközpont, dem. diff. = demográfiai differenciáltság, társ.-div. = társadalmi-diverzitási, belső pol. = belső politika, orsz. strat. = országos stratégiai

1. táblázat: A kelet-közép- és délkelet-európai kisebbségi közösségek autonómia-potenciáljának lehetséges vizsgálati szempontrendszere

Szerkesztette: Léphaft Áron

Az alcsoportok további altényezőket takarnak, így pl. a méret (f1) – fizikai méret (f1.1), népesség mérete (f1.2) stb. A lehető legtöbb összehasonlításnál (méret, kapcsolatok) az entitás – állam – anyaország hármas rendszeréből indulhatunk ki, amikor szükséges kiegészítve azt egy negyedik szereplővel is, pl. nemzetközi szervezettel (PETTAI V. 2007). Ugyanezt a logikát követi a politikai alcsoport, melyben az entitás – belső politika (p2.1), az entitás – állami viszony (p2.2) és az entitás – anyaország (p2.3) politikai viszonyrendszerét vizsgálhatjuk.

Példa a p2.1 tényezőinek érvényesülésére (az entitás belső politikai kérdései): politikai jogok (1) – kisebbségi pártok megléte (2) – domináns etnikai gyűjtőpárt/kisebbségi pártok szövetsége (3) – (közös) autonómiakonceptió (4) (2. táblázat).

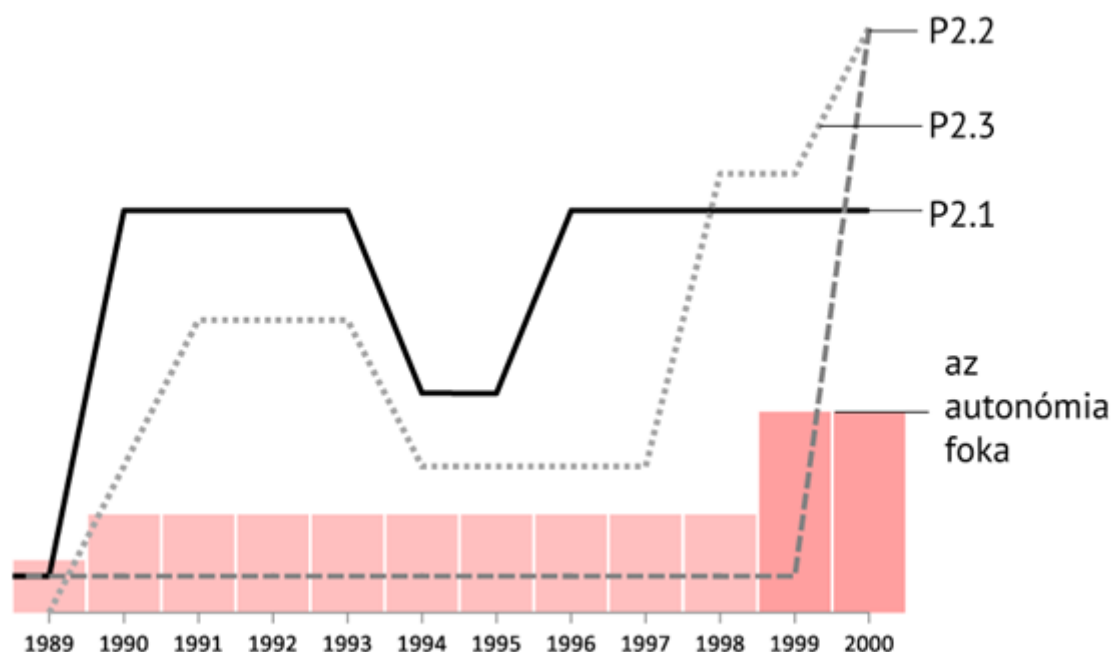
tényező	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
p2.1	1	3	3	3	3	2	2	3	3	3	3	3

2. táblázat: p2.1 tényező lehetséges alakulása 1989 és 2000 között

Szerkesztette: Léphaft Áron

Egy hipotetikus, közép-európai autonómiáért küzdő entitás belső politikájának sikerességét az adott évek során a fenti táblázat értékei mutatják meg. Az értékek egy fejlődési sort írnak le az általános politikai részvétel lehetőségétől (1) a kisebbségi erők koherens fellépéséig (4).

A kapott eredmények, a fokjelzőként használt autonómia-forma és a tényezők indexe egy időtengelyen ábrázolhatók, rámutatva a „hatékonysági tényezők“ teljesítményére (4. ábra).

4. ábra: A politikai viszonyokat értékelő tényezők (p2) lehetséges alakulása, minden tényező értéke az elméleti maximumhoz képest arányosan szerepel (p2.1 – entitás belső politika, p2.2 – entitás-állam kapcsolat, p2.3 – entitás-anyaország kapcsolat)

Szerkesztette: Léphaft Áron

A rövid és korántsem teljes kutatástörténeti áttekintés során az említett munkák nagy része valamilyen (földrajzi vagy politikai szintű) területi perspektívából vizsgálja az autonómiák kérdéskörét. Esetünkben ez a tér Közép-Európa és a Balkán-félsziget, ami egyszerre tartalmaz könnyítő és nehezítő körülményeket. Egyrészt a viszonylag kisszámú történeti fejlődési pályából adódóan egyszerűen sematizálhatók a tényezők felépítéséhez szükséges elemek, másrészt a kisebbségi közösségek relatív nagy száma ellenére ezek ritkán találhatók ugyanabban a (földrajzi, gazdasági, politikai) környezetben, így értékeik viszonylag nagy szórást mutathatnak. A földrajzi kompaktság kérdése mérhető, amennyiben rendelkezésre állnak pontos település-, vagy községszintű adatok. Ha ezen adatok nem állnak rendelkezésre, abban az esetben a közösségek települési struktúráinak mintázata alapján azok típusokba sorolhatók, így egy közelítő besorolást kaphatunk.

6. Összegzés

Az lehetséges autonómiák méréséhez sok hasznos támpontot találhatunk mind a hazai, mind a nemzetközi szakirodalomban. Bár a rendszerszintű megközelítések esetében a fogalomrendszer eltér, a mérési módszereket más területekre dolgozták ki, azok könnyen adaptálhatók. Az egyik, talán legfontosabb tapasztalat, hogy az autonómiát elősegítő tényezők közül sok nem összemérhető, és még több nem számszerűsíthető. Ennek helyettesítésére vagy alternatívaként a hierarchikus rendben felépített vizsgálati tényezők jelenthetnek megoldást. Ezek ugyan nem hoznak létre matematikailag mérhető indexeket, de egy folyamat fejlődésének állapotát megmutatják.

Irodalomjegyzék

- ACKRÉN, M. 2009: Conditions for Different Autonomy Regimes in the World. - Abo, Abo Akademi University Press, pp. 59-61.
- BENEDIKTER, T. 2009: The World's Modern Autonomy Systems. Concepts and Experiences of Regional Territorial Autonomy. – Institute of Minority Rights EURAC Research, Bolzano
- BRUNNER, G. – KÜPPER, H. 2005: Európai autonómia-megoldások: a kisebbségi önkormányzatok autonómia-modelljeinek tipológiája. Szöveggyűjtemény a nemzeti kisebbségekről. – Rejtjel Kiadó, Budapest, pp. 377-404.
- CEDERMAN, L.-E. – WIMMER, A. – MIN, B. 2010: Why Do Ethnic Groups Rebel? New Data and Analysis. – World Politics, Vol. 62, No. 1, pp. 87–119.
- DESMET, K. – ORUÑO-ORTÍN, I. – WEBER, S. 2009: Linguistic Diversity and Redistribution. – Journal of European Economic Association, Vol. 7, No. 6, pp. 1291–1318.
- DYEN, I. – KRUSKAL, J. B. – BLACK, P. 1992: An Indo-European Classification: A Lexicostatistical Experiment. – American Philosophical Society, Vol. 82, Part 5, 132 p.
- FEARON, J. D. 2003: Ethnic and Cultural Diversity by Country. – Journal of Economic Growth. Vol. 8, No. 2, pp. 195-222.
- GYÓRI SZABÓ R. 2006: Kisebbség, autonómia, regionalizmus. – Osiris Kiadó, Budapest, p 57, pp. 60–61, p. 66.
- HANNUM, H. 1990: Autonomy, Sovereignty, and Self-Determination: The Accommodation of Conflicting Rights. – University of Pennsylvania Press, Philadelphia
- KOCSIS, K. 2013: Historical predecessors and current geographical possibilities of ethnic based territorial autonomies in the Carpathian Basin. – Hungarian Geographic Bulletin, Vol. 62, No. 1, p. 46.
- KYMLICKA, W. 1995: Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights. – Oxford University, Clarendon Press
- LAKE, D. A. 2003: The New Sovereignty in International Relations. – International Studies Review, No. 5, 312 p.
- LAPIDOTH, R. 1997: Autonomy: Flexible Solutions to Intrastate Conflict. – United States Institute of Peace, Washington D.C.

- LÉGARÉ, A. – SUKSI, M. 2008: Rethinking the Forms of Autonomy at the Dawn of the 21st Century. – *International Journal on Minority and Group Rights*, No. 15, pp. 143–155.
- MAJTÉNYI B. 2007: A nemzetállam új ruhája. – Gondolat Kiadó, Budapest, p. 95.
- MARKO, J. 1995: Autonomie und Intergration: Rechtsinstitute des Nationalitätenrechts im funktionalen Vergleich. – Böhlau Verlag, Wien – Köln – Graz.
- NEWMAN, D. – FALAH, G. 1996: Bridging the Gap: Palestinian and Israeli Discourses on Autonomy and Statehood. – *Transactions of the Institute of British Geographers*, No. 22, p. 111.
- NÉMETH Á. 2014: A „társadalmi sokszínűség“ fogalmának tagolása. – *Geographia Pannonica Nova*, No. 17, pp. 41–50.
- PETTAI, V. 2007: Explaining Ethnic Politics in the Baltic States: Reviewing the Triadic Nexus Model. – *Journal of Baltic Studies*, Vol. 37. No. 1, pp. 124–136.
- RAGIN, CH. C. 2000: *Fuzzy-Set Social Science*. – The University of Chicago Press, Chicago and London.
- SALAT, L. 2001: Etnopolitika: A konfliktustól a méltányosságig. – Mentor Kiadó, Marosvásárhely, pp. 189–241.
- SELWAY, J. – TEMPLEMAN, K. 2012: The Myth of Consociationalism? Conflict Reduction in Divided Societies. – *Comparative Political Studies*, Vol. 45, No. 12, pp. 1542–1571.
- SEYMOUR, L. J. M. 2008: Self-Determination as Hierarchy: Unbundling Authority in Secessionist Conflicts. - unpublished manuscript
- TKACIK, M. 2008: Characteristic of Forms of Autonomy. – *International Journal on Minority and Group Rights*, No. 15, pp. 369–401, p. 372, p. 374.